

amb *ġ* en lloc de *ægzórdi*, era un disbarat blasmat pels mestres i docents; i de *xeixecs*, pres per un plural, s'extrauria un singular *xeixec*, quan es deixà d'entendre el sentit propi de la dita.

XEIXA, 'la millor qualitat de blat', del mateix origen incert que el llgd. *sieisso*, llgd. i prov. *saisseto*; és bastant probable que vinguin d'un cèltic *SASSIA, d'on el kymri *baidd* i bretó *heiz* 'ordi', germà del scr. *sasyá* 'collita' i avèstic *hahya* 'grana de cereal'; *sasia* o *asia* consta com a nom del sègol en la Gàl·lia Cisalpina, per Plini. □ 1.ª doc.: *saxa* com a adj. f. de color, 851; *saxa*, cereal, 1322; *xexa*, c. 1400.

A l'article *SAS* ja he exposat plenament l'etimologia de *xeixa*, i part de la informació relativa al mot (VII, 188.46ss.). Després del resum que acabo de donar-ne, ens podrem limitar, doncs, a completar aquelles dades, tot remetent també a l'article JEJA del DCEC/DECH, on ja vaig estudiar més breument tota la qüestió; s'indica allí que en castellà, on se'n diu *candéal*, el nom *jeja* només s'usa a Múrcia i Albacete (GaSoriano; RFE xxvii, 249), i que hi consta només des de c. 1770, i és manllevat del català. Els números que indicaré es reportaran a la pàgina i ratlla de l'article *sas*.

«Stabliren e ordenaren lo Justicia, Jurats e prohòmens consellers de la Ciutat, que la dinada del pa de ròs [cf. iv, 32b14] deu pesar més que la dinada del pa de blanc, 3 onces, avèn esguart a la bellea del pa, e a la farina que ret més lo blat moresc o fontesi que no fa la *saxa*; e la dinada del pa de sedaç pés ---» a. 1322, docs. de la Mostassaferia de València, 6; «--- en lo novell entrament de vostre offici, axí com al de vostres precessors, havets elegir 4 persones sufficients qui pasten a flequa pan de *saxa*, en aqueixa ciutat ---» 35 en un doc. que he detallat a FLECA (iv, 33a22), A. C. A., reg. 1868, 9v^o, que crec barceloní i de c. 1400 o fi S. xiv; «una quarterola de figas e una quartera de prims de *saxa*, que comprà a ops de las ditas tortugas» mall., a. 1387 (BSAL II, 106). I era encara la forma usual a Mallorca a la primera del S. xvi, segons una carta italiana del Mestre de Rodes Fr. Jac<o>bus de Correto (o Cerreto?): «feceno portare quà, da quella insula de Majorica, semento di frumento che si apella *sesa*» a. 1515 (BSAL v, 96b, on és probable que la *s* sigui grafia només aproximada, per *ġ*, sobretot la segona *s*, però és versemblant que no ho sigui la primera).

De tota manera ja apareix aviat la variant assimilada *xeixa* (AlcM ja en una cita barcelonina, que data de 1375). En el llicenciós *Libre de Tres*, de c. 1400: «Tres coses fan bel... pal: / *xexa* candeyal, / mà angelical / e... forn reyal», f° 211b (on hi ha constant rellicada: des del pa al «pal», i a l'indret on s'«enforna»); ja *xexa* en dos docs. mallorquins de 1438 (Rotger, Hist. 35 de Pollença) i 1596 (BSAL iv, 156) citats per Niepage, Mall. Urk.-Spr., 7. I més textos mall.: «Sumari del Refresch: Primo, 100 vacas; més, 200 moltons; més, 200 parells de gallinas; més, 7 parells de pagos; més, 500 quartans de oli; més, 500 quartons de vi, entre

blanch i vermell; 30 quarteras de farina molt bona: *xexa* ---», Joan O. Gomis, text gargantuesc d'interès literari essent del S. xvi (considerable si és exacta la data de 1542, que li assigna el seriós J. M. Bover), *BiEscrBal.* I, 368; «una quartera de *saxa* --- per a pastar per los Metjas qui pansaven los malalts», doc. de Pollença, a. 1550 (BSAL I, xviii, 3, 44, 5). «O tirana passió, que la llum dexas / y tenebras segueis, ab recta via: / dia vols sia nit, y la nit, dia; / las roinas siva-das, blancas *xexas*» declamava bellament Antoni de Verí, a. 1623 ib. (II, 496, r-1-4). En el P. Val. també apareix la variant amb *x* des del S. xv: «depux ajes segó de *xexa*, e met-lo en un drap e banya-l, e torç-lo, e met aquel suc en una escudella ---», Receptes de Mestre Joan, a. 1466 (BABL VII, 422).

Els lèxics no recolliren el mot fins a Bely. (i Lab.): «*saxa*: trigo candéal: *siligo*». En la llista de plantes d'explotació agrícola, de la Junta de Comerç de Bna., encapçala la classe I de les de sembra tardoral i collita d'estiu, o sigui «Granos de superior calidad destinados directamente al sustento superior del solo hombre», i abans de *forment* (trigo candéal de 2.ª calidad), com a «trigo candéal de 1.ª cal.»; i amb tres varietats: «*xeixa*, blanca o menuda; roja o grassa (= trigo ca. 25 grueso), i tosella (= sin arista); i també va entre els sembrats a fi d'hivern i princ. de primavera, i collita tardoral, com a classe 5.ª i de qualitat superior i només destinada a l'home: «*xeixa* o blat tremezó, cast. t. candéal y tremezin» (Memòries d'agric. v, 1817, pp. 7 i 8).

I en literatura popular i de la Renaix.: es recordarà la tornada d'una cançó popular «tararat, tarari, / la *xeixa* del molí». «Una dotzena de minyons, menant cada un lo seu rem darrera del davanter --- afilerats --- araven despullant-la de ses grogues *xeixes*, ajaient-les a grosses estessades», «quatre falsades ahont la *xeixa* més groguejava ---», Verdaguer, c. 1860-65 (Escrips Inèd., Casac. I, 121, 124); i en l'*Atl.*, ja en l'esborrall de 1867, on els versos «y las muntanyas d'Atlas veu verdejar de lluny, / veu rossejar-hi a gayas en sos vestsants la *xeixa*» han estat reemplaçats en la versió definitiva per «Veu lo parany Alcides, mes al de Gades deixa, / y verdejant l'atlàntica planície, obira lluny, / y 'ls ordís rossejar-hi y esgroguehida *xeixa*, / com pèlac d'or que, entre arbres y rebollam, s'esmuny» (II, 11c); «--- avuy són artigatges abandonats, y amb prou feines donen quatre brins d'escanyolida *xeixa*», Mrn. Vayreda (*Sang Nova*, II, § 1, 110).

Potser no està mancat de relació amb l'etimològic caràcter adjectiu del nom de la *xeixa* l'ús vivaç de *xeixós* en el tradicional ambient pagesivól del jove Verdaguer: «son present d'un ram d'espigas *xeixosas* que encara no havia pagat», «los mossos --- que treyan, par d'avall del *xeixós* mestall, lo jull y la cogula» (Inèd. Casac. I, 133, 182).

Del parlar viu el tinc recollit, en català or. amb la pronúncia *ġéġə*, a Gualba (1931) i a Cardona (1953); BDC xvii, 45, i aplicat al suro, BDC xiii, 157; en ross. (*La ġéġə*, partida de camps a Castell-rosselló). A les Illes se'n parla molt. «Regalo de monja, / cortera de